

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Sociologica 9 (2017), vol. 1, s. 195–201

ISSN 2081-6642

DOI 10.24917/20816642.9.1.17

Anna Karnat

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Sprawozdanie z konferencji „Polska Seksuologia. XXV Lat Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego”. Warszawa, 19–20.11.2016

W dniach 19–20 listopada 2016 roku w Warszawie, w auli Akademii Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego, odbyła się konferencja Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego. Miała ona szczególnie charakter, ponieważ w tym roku przypada 25. rocznica powstania Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego (powstało w 1991). Stąd też w programie konferencji znalazło się walne zgromadzenie członków PTS, na którym podsumowano ostatnią kadencję działalności (od 2012) oraz wybrano nowe władze. Jednym z kluczowych punktów zjazdu miało być zatwierdzenie Kodeksu Etyki Zawodowej Seksuologa, o czym w dalszej części sprawozdania.

Wszystkie przyjęte na konferencję referaty podzielono na dwa główne działy, utworzone według kryterium sposobu ich prezentowania, a mianowicie: referaty wygłaszane na sesjach plenarnych (w krótkich 15-minutowych prezentacjach, przez dwa dni) oraz zaprezentowane podczas sesji plakatowej, a więc w formie wydrukowanej. Te ostatnie były dyskutowane podczas specjalnie na to przeznaczono czasu, w pierwszym dniu zjazdu i pozostawały do wglądu niemal do końca trwania konferencji.

Całość obrad objęła cztery sesje plenarne oraz sesję plakatową. Wygłoszone referaty (łącznie 18 z 19 ujętych w programie) znalazły się w następujących sesjach: I. Historia seksuologii polskiej i światowej, II. Aktualne problemy polskiej seksuologii, III. Seksuologia sądowa, IV. Seksuologia kliniczna. Wbrew zapowiedziom organizatorów sprzed konferencji, nie zorganizowano sesji Seksuologii społecznej, chociaż niektóre z wygłoszonych referatów świetnie kwalifikowały się do tej dziedziny, a dopełnić ją mogły z powodzeniem niektóre z referatów sesji plakatowej. Ta ostatnia objęła bowiem aż 21 referatów i sprawozdań z badań o zróżnicowanej problematyce.

Podkreślić należy, że wszystkie prezentowane referaty (w formie wystąpień lub plakatów) bardzo dobrze oddały obraz ogólnopolskiego charakteru towarzystwa. Faktycznie, podczas konferencji obecni byli przedstawiciele środowisk akademickich oraz placówek leczniczych i terapeutycznych niemal z całego kraju.

Mankamentem wszystkich sesji był brak dyskusji zarówno po poszczególnych referatach, jak i na zakończenie każdej sesji. Dyskusyjny charakter konferencji ograniczono do pojedynczych pytań zadawanych w trakcie wygłoszanych

referatów, co ani nie służyło samym prezentacjom, ani nie mogło zastąpić prawdziwej, rzeczowej dyskusji.

Sesje plenarne

Pierwsza z sesji merytorycznych umieszczonych w programie konferencji miała charakter historyczny. Dotyczyła przede wszystkim rozwoju seksuologii światowej, dziejów zainteresowania problematyką seksualności człowieka, głównych postaci tej dziedziny naukowej oraz tychże zagadnień w polskim kontekście. Z uwagi na dość krótką historię PTS referaty miały charakter wspomnieniowy i koncentrowały się na początkach i rozwoju samej organizacji oraz dotyczyły znaczących postaci polskiej seksuologii. W tej sekcji swoje wystąpienia zaprezentowali: Zbigniew Lew-Starowicz (dwukrotnie), Andrzej Depko i Wiesław Czernikiewicz. Na zakończenie sesji I referat wygłosiła Alicja Przyłuska-Fischer, która naświetliła filozoficzne i praktyczne aspekty związane z kodeksami etyki zawodowej. Podkreśliła dylematy związane z uzasadnieniem przyjęcia kodeksu, regulującego sposoby zachowania lekarzy wobec pacjentów z uwagi na specyfikę profesji seksuologa. Poza tym uwidoczniła te aspekty wykonywania tego zawodu, które powinny zostać objęte takim kodeksem oraz wskazała te okoliczności, które przemawiają za jego przyjęciem. Zrozumiałą skądinąd niechęć wobec kodeksów i tego rodzaju regulacji uznać należy za wynikającą z samej istoty moralności, która jest *de facto* możliwością wyboru, a więc autonomicznej decyzji podmiotu.

W sesji II zwrócono uwagę na wybrane problemy, jakimi zajmuje się współczesna seksuologia w Polsce. Z pewnością nie zdołano uwidocznic wszystkich, a nawet większości tych kwestii, które stanowią trzon polskiej seksuologii obecnie, jednak zaznaczyły się tu wyraźnie trzy główne obszary problemów, a mianowicie: prawny (legislacyjny), praktyki seksuologicznej oraz społeczny. Wszystkie te obszary są ściśle ze sobą połączone. Zwrócono m.in. uwagę na sposoby postępowania w sytuacjach problemowych zachowań seksualnych przejawianych przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną, spektrum autyzmu i niepełnosprawnością sprzężoną (Izabela Fornalik). Istotne kwestie związane z funkcjonowaniem osób nieheteroseksualnych w Polsce oraz problemy wynikające z wypełniania przez nie określonych ról społecznych przedstawił, na podstawie ogólnopolskich badań, Grzegorz Iniewicz. Warto zaznaczyć, że relacje osób nieheteroseksualnych są alternatywą wobec powszechności relacji heteroseksualnych i to ukrytą (niewidoczną), albo w dużej mierze tak traktowaną w społecznej opinii. W Polsce, według szacunków, w związkach nieheterogenicznych (różnego rodzaju) żyje około dwóch milionów osób. Z uwagi na istniejące prawo, związki te (zwane częściej relacjami) mają charakter nieformalny. Należy podkreślić, że ludzie w tych relacjach funkcjonują w sposób bardzo zbliżony do tego, jaki wyznacza działanie tzw. rodziny tradycyjnej. Ilustracyjnie, te związki nie tworzą jednak drzew genealogicznych, lecz genogramy. Z punktu widzenia społecznego jest to wyzwanie dla obyczajowości, społecznych pokładów tolerancji i otwarcia na wszelkie układy, jakie tworzą ludzie. Warto nadmienić, że około sześćdziesiąt tysięcy dzieci w Polsce ma rodziców, z których przynajmniej jedno nie jest osobą heteroseksualną. Zmiany dotyczące funkcjonowania

rodzin w Polsce są widoczne i zaznaczają się tu różnorakie wpływy, nie tylko o charakterze endogennym, ale równie silnie te heterogenne. Problemów legislacyjnych w zakresie polskiej seksuologii dotyczyły dwa kolejne referaty. Pierwszy z nich Marii Beisert dotyczył instytucji opinii prywatnej seksuologa i opinii biegłego sądowego. Zmiany w przepisach (nowelizacja ustawy z dnia 11 marca 2016) dotyczących pracy biegłych sądowych w istotny sposób rzutują na ewentualne wydawanie opinii przez seksuologów jako ekspertów. Generalnie rzecz ujmując, następuje zaostrzenie penalizacji wobec biegłych sądowych, którym udowodni się błędy proceduralne lub merytoryczne. Może to zrodzić sytuację, w której seksuolodzy odmawiać będą występowania w tej roli, a nawet wydawania opinii prywatnych. Zwrócono także uwagę na nieprawidłowości wydawania opinii przedwstępnych oraz na konsekwencje wynikające z ujawniania „wyników surowych” przez biegłych w opiniach seksuologicznych. W drugim referacie Filip Sztumski prezentował zagadnienia związane z ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym. Rezultatem przyjęcia tej ustawy jest Rejestr sprawców przestępstw na tle seksualnym, który występuje w dwóch wariantach: Rejestr publiczny i Rejestr o ograniczonym dostępie. Negatywną stroną tej ustawy jest fakt, że obydwa rejestry nie chronią ani praw ofiar (np. prawo do anonimowości), ani przestępców w czasie uznania ich domniemanej niewinności oraz po zatarciu skazania. Ponadto, z uwagi na stosunkowo otwarty dostęp do drugiego rodzaju rejestru, istnieje niebezpieczeństwo, że stanie się on źródłem informacji dla takich środowisk jak pracodawcy, organizacje społeczne czy polityczne. Badania przeprowadzone w krajach, w których funkcjonują tego rodzaju rejestry (USA, Nowa Zelandia) wykazały brak korzystnego wpływu tychże na liczbę przestępstw o charakterze seksualnym.

W sekcji III zaprezentowano cztery referaty. Monika Dąbrowska przedstawiła wyniki badań dotyczących kompetencji poznawczych i emocjonalnych sprawców przestępstw seksualnych. Wskazała na określone procesy poznawcze oraz deficyt empatii u sprawców przestępstw oraz na cechę spostrzegawczości na wysokim poziomie inteligencji poznawczej. Badania wykonano na nielicznej, bo 68-osobowej grupie mężczyzn odbywających karę więzienia, dlatego też te wyniki trudno uznać za reprezentatywne. Wiesław Czernikiewicz zaprezentował sposób badania prawdopodobieństwa ponownego popełnienia czynu niezgodnego z prawem przy zastosowaniu specjalnego narzędzia do oceny zjawiska recydywy w Polsce. Badania wykonano na materiale 29 kompleksowych opinii dotyczących osób skazanych za przestępstwa seksualne. Interesującego problemu dotyczył referat Janiny Sabat. Przedstawiała ona zastosowanie metod lingwistyki kryminalistycznej jako nowej metodologii badawczej w seksuologii sądowej. Przy pomocy tej metody można przykładowo wykazać, że zeznania ofiar przestępstw seksualnych mogą być naznaczone dużym błędem. Wynika on stąd, że możliwy jest wpływ na idiolekt (identyfikację autora) poprzez powtarzalne oddziaływanie na procesy pamięci. Ma to szczególne znaczenie w ocenie zeznań dzieci w sprawach molestowania seksualnego. Zespół trzech badaczek i pracownic Ośrodka Diagnostycznego przy Areszcie Śledczym w Krakowie: Ewa Błaszczuk-Malik, Anna Borowiec i Joanna Brataniec zaprezentowały wyniki badań dotyczących obrazów wewnętrznych obiektów rodzicielskich w zestawieniu z poziomem organizacji osobowości u sprawców przestępstw

seksualnych. Przebadano 59 osób osadzonych, u których wykazano narcyzm złośliwy, skłonność do manipulacji oraz psychopatie.

W sesji IV zaprezentował się zespół badaczy: Łukasz Muldner-Nieckowski, Krzysztof Rutkowski, Jerzy A. Sobański, Katarzyna Cyranka, Michał Mielimąka, Edyta Dembińska. Przedmiotem ich badań jest bezpośredni i pośredni związek lęku (dystymia – lęk uogólniony) z dysfunkcjami seksualnymi i satysfakcją seksualną. Wystąpienie Michała Lew-Starowicza oscyloowało wokół problemu patologicznej hiperseksualności (PH), określanej też mianem nałogowości seksualnej. Nowością w diagnozowaniu tego zaburzenia seksualnego jest zastosowanie funkcjonalnego rezonansu magnetycznego, które wykazało zmiany w obrębie morfologicznych struktur mózgowych (brzuszne pole nakrywki). Funkcjonowanie społeczne osób hiperseksualnych przynosi im wiele problemów, takich jak trudności w wypełnianiu ról społecznych, kłopoty finansowe, rozluźnienie więzów rodzinnych i inne. Na istotne kwestie związane z wykonywaniem zawodu seksuologa zwrócił uwagę w swoim wystąpieniu Dariusz Radomski. Przedstawił on przykłady funkcjonujących na rynku usług medycznych zawodów, profesji czy typów prowadzonej działalności, które wpisują się w ideę sanacji zdrowia seksualnego oraz podnoszenia świadomości seksualnej jednostki ludzkiej i związków partnerskich. Komercjalizacja tych usług powoduje, że sfera ludzkiej seksualności także stała się przedmiotem urynkwowania. Wystarczy tu wspomnieć takie rodzaje działalności, jak: seksuologiczny *coach*, terapeuta ciała (*bodyworker*), rehabilitant seksuologiczny, masażysta/trener seksuologicznej tantry, edukator seksualny i inne. Zakresy działania i umocowanie prawne tego rodzaju rynkowych podmiotów są często niejasne. Nie wiadomo również, w jakiej relacji pozostają wobec specjalności seksuologicznej uzyskanej na podbudowie studiów medycznych. Bartosz Grabski i Krzysztof Kasperek zaprezentowali wyniki badań własnych oraz szerszy kontekst zagadnienia dysfunkcji seksualnych u mężczyzn homo-, bi- i heteroseksualnych w Polsce. Za pomocą CAWI (Komputer-Assisted-Web-Interview) zebrali opinie od 3688 mężczyzn. Jednym z najbardziej znaczących rezultatów jest stwierdzenie, że orientacja seksualna nie jest jednorodnym fenomenem. Badani mężczyźni przejawiali otwarcie na różne formy życia seksualnego. Na uwagę zasługuje to, że bez względu na deklarowaną orientację seksualną tylko 16% badanych w przypadku jakichkolwiek dysfunkcji szukało pomocy lekarskiej. W grupie homoseksualnych mężczyzn silnie zaznaczył się stres mniejszościowy, co oznacza, że homoseksualizm ciągle jest stygmatyzowanym społecznie fenomenem i osoby o tej orientacji narażone są na etykietowanie. Zespół badaczy: Jacek Kurpisz, Monika Mak i Jerzy Samochowiec przedmiotem badań uczynili psychospołeczne czynniki pobudzania i kontrolowania seksualnego. Badanie miało charakter eksperymentalny za pomocą kwestionariuszy SIS i SES. W porównaniu z wynikami badań w USA, w Polsce wykazano niższy stopień pobudzania seksualnego oraz wyższy stopień hamowania. Z podanych zależności na uwagę zasługuje ta, która wskazuje na mniejsze hamowanie ekspresji seksualnej u osób z wyższym wykształceniem (im wyższe wykształcenie tym hamowanie niższe). Co interesujące, nie wykazano korelacji pomiędzy religijnością a pobudzaniem i kontrolowaniem. Natomiast osoby introwertyczne miały większe skłonności do hamowania ekspresji seksualnej niż osoby ekstrawertyczne.

Sesja plakatowa

W sesji plakatowej zaprezentowano następujące relacje z badań i konkretne problemy:

- Dominika Bartoszak, Maria Beisert, Filip Szumski, Katarzyna Pisarczyk, *Seksualność sprawców wykorzystania seksualnego dziecka w dorosłości a ich wcześnie doświadczenia seksualne.*
- Maria Beisert, Aleksandra Chodecka, Agnieszka Izdebska, Monika Zielona-Jenek, Katarzyna Pisarczyk, Arman Begoyan, *Ekspresja seksualna dziecka przedszkolnego w opisie jego opiekunów.*
- Grażyna Czubińska, *Akulturacyjne a ryzykowne zachowania seksualne polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii.*
- Marta Dora, *Specyfika funkcjonowania seksualnego osób transseksualnych.*
- Grzegorz Iniewicz, Izabela Nowak, *Życie w ukryciu – prywatne piekło? Problematyka ujawniania nieheteroseksualnej orientacji.*
- Agnieszka Izdebska, *Uwarunkowania rewiktylizacji dorosłych ofiar wykorzystania seksualnego w dzieciństwie.*
- Grażyna Jarząbek-Bielecka, Dariusz Radomski, *Problem dzieci wykorzystywanych seksualnie z uwzględnieniem dzieci niepełnosprawnych – aspekty opieki lekarskiej (seksuologicznej i ginekologicznej) oraz pielęgniarstwa.*
- Bogumiła Konieczna, Justyna Laxy-Krupa, *Seksualność osób z otyłością – kwalifikowanych do operacji bariatrycznych.*
- Tomasz Krakuski, *Wpływ wsparcia informacyjnego udzielanego przez personel medyczny na satysfakcję seksualną pacjentów z cukrzycą i po usunięciu ogniska padaczkowego.*
- Agata Leśnicka, *Cyberseksualność.*
- Zbigniew Liber, Anna Karnat-Napieracz, *Inne spojrzenie na transseksualizm: perspektywa medyczna i socjologiczna.*
- Joanna Majewska, *Perwersyjność mężczyzn – ujęcie psychodynamiczne.*
- Monika Puszyk, Dominik Czajeczny, *Dysforia/rozbieżność płciowa u dzieci – przemiany i kontrowersje w postępowaniu diagnostycznym i terapeutycznym.*
- Dariusz Radomski, *Orgazm kobiety okiem biomechanika.*
- Jarosław Stusiński, *Prawa seksualne sprawców przemocy seksualnej.*
- Marta Szymańska-Pytlińska, Maria Beisert, Aleksandra Chodecka, Katarzyna Walczyk-Matyja, Karina Kapczuk, Witold Kędzia, *Wybrane aspekty wczesnodziecięcego rozwoju seksualnego kobiet z Zespołem Rokitansky’ego.*
- Paulina Trojanowska, *Seksualność w relacji lekarz – pacjent. Refleksje z badań własnych.*
- Maja Trzęsowska, *Płeć psychologiczna kobiet w okresie średniej dorosłości a poczucie dobrostanu psychicznego.*
- Marika Witkoś, *Wpływ współczesnych technologii na seksualność człowieka.*
- Sebastian A. Zdończyk, *Seksualność kobiet w okresie późnej dorosłości.*
- Monika Zielona-Jenek, *Spostrzeganie relacji społecznych przez osoby uwikłane w seksualne wykorzystanie dziecka. Między konsekwencjami wiktylizacji a mechanizmami sprawstwa.*

Kodeks etyki zawodowej seksuologa

Wstępny projekt Kodeksu etyki zawodowej seksuologa, o którym była mowa powyżej, został odpowiednio wcześniej przed konferencją zamieszczony na stronie internetowej Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego w celu umożliwienia jego członkom zapoznawania się z jego treścią. Uruchomiono również możliwość nadsyłania uwag i proponowanych zmian do wstępnej wersji kodeksu tak, aby mogła ona stać się przedmiotem dyskusji i wypracowania jej ostatecznego kształtu podczas zgromadzenia walnego. Te konsultacje społeczne poprzedzające obrady, jakkolwiek były podyktowane dobrą praktyką i miały na celu wypracowanie najlepszego brzmienia dokumentu, nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. Podczas zgromadzenia walnego rozpoczęto wprowadzić dyskusję nad pierwszą ze zgłoszonych poprawek, jednak uczestnicy konferencji, nie mogąc dojść do porozumienia w kwestii ostatecznego brzmienia jednego punktu, nie podjęli żmudnej pracy ustalania kolejnych punktów spornych. Okazało się wszak, że przy pierwszej zgłoszonej poprawce, odczytanej i poddanej pod dyskusję, nastąpiło tak wiele zastrzeżeń i wątpliwości, że nadanie ostatecznego kształtu temu jednemu tylko punktowi kodeksu okazało się niemożliwe. Zebrani nie mogli dojść do porozumienia w podstawowej kwestii zakresu dopuszczalnych czynności seksuologia w gabinecie wobec pacjenta/pacjentów. Sprzeczne zdania dotyczyły również możliwości wykorzystania środków technicznych (nagrania, zdjęcia) jako pomocniczych w diagnozie poszczególnych zaburzeń. Przesunięcie dalszych prac nad kodeksem, a w zasadzie scedowanie ich na zarząd towarzystwa można uznać jedynie za rozwiązanie połowiczne. Z pewnością, ten tryb prac nad kodeksem może je przyspieszyć, jednak w tej sytuacji nie można uznać, że jego ostateczny kształt będzie wypadkową zgłaszanych uwag i poprawek, płynących przecież ze środowiska, którego kodeks ma dotyczyć. Niekorzystne jest z pewnością to, że obecni na walnym zgromadzeniu członkowie PTS nie poznali kolejnych, zgłoszonych drogą internetową uwag, co mogłoby zebranych unaocznić wątpliwości, jakie wobec kodeksu mają inni. Wypada dodać, że zgłoszono dziesięć uwag do konkretnych punktów kodeksu, które to uwagi są do wglądu na stronie internetowej PTS. Nie wiadomo jednak czy zarząd będzie pracować tylko nad tymi uwagami i w związku z tym, czy uwzględni jakieś inne, o których nie mają wiedzy członkowie PTS. Może być to ze szkodą dla przyszłego kształtu kodeksu. Na podkreślenie zasługuje fakt, że pojedynczy głos uczestnika konferencji zwrócił uwagę na konieczność powołania do prac nad kodeksem odpowiedniej komisji, składającej się z przedstawicieli różnych dziedzin nauki (medycyna, seksuologia, filozofia, prawo, etyka, pedagogika, psychologia i inne, jeśli zostaną uznane za konieczne). Podczas dyskusji wokół pierwszej poprawki uwidoczniły się jednak różne zakresy stosowanych praktyk w pracy terapeutycznej (niekoniecznie zbieżne z praktykami stosowanymi w postępowaniu leczniczym).

Podsumowanie

Podsumowując dwudniowe obrady Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego trzeba zwrócić uwagę na te istotne zagadnienia, które zresztą podkreślano jako

znaczące wyzwania dla seksuologii współczesnej w Polsce, ale także te, które z jakichś powodów pozostały stosunkowo słabo nakreślone.

Po pierwsze, nie można nie zauważać wzmożonego i nasilonego rozwoju seksuologii sądowej. Świadczyły o tym także referaty prezentowane podczas obrad. Temu rozwojowi towarzyszą zmiany zachodzące w prawie, które w znaczący sposób ingerują i redefiniują rolę seksuologów jako opiniodawców w toczących się procesach z udziałem przestępców seksualnych. Po drugie, uwidacznia się konieczność dookreślenia zasad zawodów okołoseksuologicznych, zakresów ról społecznych i zawodowych seksuologa oraz pokrewnych profesji, które stają się dość często wykorzystywane w praktyce społecznej, jednak nie mają silnego i wyraźnego uprawnocnienia. Po trzecie, istotną kwestią pozostaje zdrowie seksualne i jakość życia osób nieheteroseksualnych. Współcześnie trudno bagatelizować problemy z nimi związane, nawet jeśli są one często marginalizowane i „ukrywane”, to być może tym bardziej należy się im wnikliwe podejście analityczne i badawcze, nie pomijając, rzecz jasna, odpowiedniej praktyki lekarskiej. Po czwarte, jako sposób na aktywizację i ożywienie środowiska polskich seksuologów polecano korzystanie z nowych technologii przekazu informacji i komunikowania, a mianowicie częstsze wizyty na stronie internetowej PTS oraz tej, która poświęcona jest dyskusji i wymianie opinii przez członków PTS. Po piąte, wskazano na ważne medium wymiany wiedzy z zakresu seksuologii, jej aktualizacji i upowszechniania w postaci wydawanych dwóch periodyków tematycznych. Są nimi czasopisma: „Seksuologia Polska” (red.) Sławomir Jakima oraz „Przegląd Seksuologiczny” (red.) Michał Lew-Starowicz.

Na zakończenie poinformowano o nowym wydaniu książki *Sztuka kochania* autorstwa Michaliny Wisłockiej oraz zbliżającej się premierze filmu fabularnego opartego na jej biografii (styczeń 2017).

Jubileuszowa konferencja PTS w znikomym stopniu odniosła się do ciągle nieuregulowanego problemu, jakim jest Zespół Wrodzonej Dezakceptacji Płci Fenotypowej (ZWDPF – tzw. transseksualizm). Seksuologia od dawna zajmuje się tą kwestią, jednak do dzisiaj nie zdołano stworzyć jednolitych algorytmów diagnostycznych i leczniczych, ułatwiających osobom z tym wrodzonym zaburzeniem proces uzgodnienia płci. Niedostateczne również są nadal mechanizmy prawne, a niepodpisanie przez Prezydenta RP ustawy nie usprawiedliwia braku działań PTS na rzecz tych osób. Wszystkie te elementy powodują olbrzymie trudności w społecznym funkcjonowaniu osób z ZWDPF. Aspekty społecznej asymilacji osób z tym zaburzeniem oraz wypełnianie przez nie ról społecznych stanowią o jakości ich życia, powinny więc być zagadnieniem rozpatrywanym zarówno w zakresie seksuologii klinicznej, jak również seksuologii społecznej.